

Vahva peruskunta rakenneuudistuksen perustaksi

Kuntaliiton hallitus 20.4.2011

 Kuntaliitto
Kommunförbundet

Vahva peruskunta rakenneuudistuksen perustaksi

Vuoteen 2017 mennessä tarvitaan kokoava rakenneuudistus. Kunnilla tulee olla uudistuksessa keskeinen rooli. Kuntaliitto tukee kuntia muutoksessa. Uusi Kunta 2017 -ohjelma kehittää tulevaisuuden kuntien toimintamalleja.

Paras-hanke on käynnistänyt muutoksen kuntakentässä. Kaupunkiseuduilla kuntarakenneuudistukset ovat kuitenkin jääneet puitelain tavoitteisiin nähden odotettua vähäisemmiksi. Myöskään sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueet eivät aina ole tukeneet kaupunkiseutujen toiminnallista kokonaisuutta.

Kun varustaudutaan tämän vuosikymmenen lopun ja ensi vuosikymmenen koviin toimintaympäristön muutoksiin, on tärkeää, että uudistusta jatketaan kokoavana rakenneuudistuksena. Tavoitteena on, että maassa on vuoden 2017 alussa vahvoihin peruskuntiin perustuvat rakenteet.

Uudistuksen lähtökohtana on alueelliset erot huomioon ottava vahvan peruskunnan malli.

Alueellinen erillaisuus on tärkeää tunnistaa uudistuksen keskeiseksi lähtökohdaksi. Vahvan peruskunnan malli tarvitsee omat sovellutuksensa ainakin kolmelle erityyppiselle alueelle:

- Helsingin ja sen ympäristökuntien osalta tarvitaan omat ratkaisut.
- Kehittyville kaupunkiseuduille muodostetaan työssäkäyntialueeseen tai muuhun toiminnalliseen kokonaisuuteen perustuvia kuntia.
- Muille alueille muodostetaan maakuntiin tai muihin laajoihin alueisiin perustuvia vahvoja kuntia. Silloin kun ei ole edellytyksiä vahvan peruskunnan muodostamiselle, suuren väestöpohjan palvelut turvataan laajan alueen piirikuntaratkaisulla.

Tavoitteena on, että maahan muodostuu mahdollisimman kattava vahvojen peruskuntien verkosto. Vahvoilla peruskunnilla on edellytykset pitää huolta hyvinvointipalveluista ja luoda edellytyksiä kunnan

elinvoiman vahvistamiselle ja demokratian toteutumiselle. Kuntien on oltava riittävän vahvoja kantaan järjestämisvastuu sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävistä sekä toisen asteen koulutuksesta. Tämä johtaa siihen, että kuntien yhteistoimintaelinten määrä vähenee olennaisesti.

Uudistuksen keskiössä on kaupunkiseutujen rakenteellinen yhtenäisyys.

Kaupunkiseutujen kuntarakenteen yhtenäisyyden vahvistaminen ja koko maan kuntarakenteen toimivuus ovat keskeisiä tavoitteita valtakunnan kehityksen ja asukkaiden arjen sujuvuuden näkökulmasta.

Tavoitteena kaupunkiseuduilla on toiminnalliseen kokonaisuuteen perustuva vahva peruskunta nykyisen kuntajakolain tavoitteen mukaisesti: kunnan tulee muodostua työssäkäyntialueesta tai muusta sellaisesta kokonaisuudesta, jolla on taloudelliset ja henkilöstövoimavaroihin perustuvat edellytykset vastata palvelujen järjestämisestä ja rahoituksesta.

Muilla alueilla vaihtoehtoina ovat vahva peruskunta tai laajan alueen piirikunta.

Esimerkiksi laajalla maaseutuvaltaisella alueella on käytössään kaksi vaihtoehtoista mallia: Ensisijaisena vaihtoehtona on laajan alueen vahva peruskunta, jossa koko alue muodostaa yhden kunnan yhdessä alueen keskuskunnan kanssa. Alueilla, joilla kunnat eivät kykene muodostamaan vahvaa peruskuntaa, ne järjestävät ainakin suuren väestöpohjan palvelut (sosiaali- ja terveydenhuolto ja toisen asteen koulutus) yhdessä kuulumalla monialaiseen, laajan alueen piirikuntaan.

Piirikunnan tulee täyttää vahvan peruskunnan väestöpohjan ym. vaatimukset eikä se ole alueellisesti

sidottu maakuntajakoon. Piirikunnassa ovat nykyiset kunnat ja kuntarakennetta uudistetaan kuntien oman aktiivisuuden pohjalta. Piirikunnalla on kuntien valtuustojen valitsema valtuusto ja sille kuuluvien palvelujen järjestämisvastuu. Rahoitusvastuu on kunnilla. Piirikunta voi toimia palvelutuotannon järjestämisessä kiinteässä yhteistyössä vahvan peruskunnan kanssa.

Piirikuntia voi olla kahdenlaisia:

A. Piirikunta, johon keskuskaupunki kuuluu

B. Piirikunta, johon keskuskaupunki ei kuulu

Uudistus edellyttää lähidemokratian kehittämistä.

Kuntalakiin valmistellaan säännökset siitä, millä tavoin uusissa väestöltään tai pinta-alaltaan suurissa kunnissa turvataan kunnan eri osissa asuvien mahdollisuus lähidemokratiaan. Lähidemokratian mallit ja niiden käyttöönotto ovat kuntien päätösvallassa.

Lähidemokratia tarkoittaa kunnanosan asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien turvaamista omaa lähiympäristöään ja lähipalveluita koskevissa asioissa, esimerkiksi suorilla tai välillisillä vaaleilla valittua kunnanosalintoa. Myös kunnanosien riittävä edustavuus kunnan päätöksenteossa on turvattava.

Eri puolilla maata on turvattava palvelujen saavutettavuus. Tämä edellyttää uusien toimintatapojen käyttöönottoa, mm. kuntien ja valtion yhteispalvelupisteitä, joissa kuntalaiset voivat saada palvelut joko paikan päällä, etäpalveluna videoneuvotteluyhteyden kautta tai sähköisenä asiakaspalveluna.

Kuntia ja piirikuntia muodostettaessa pyritään aluejaotuksiin, joilla turvataan väestön kielelliset oikeudet.

Kuntia tai piirikuntia muodostettaessa tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin ja uudenlaisten palvelujen tuotantotapojen käyttöön, joilla turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan. Myös kielellisen vähemmistön vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksia on kehitettävä.

Uudistusta ohjataan lainsäädännöllä.

Prosessia ohjataan lailla, joka valmistellaan vuoden 2012 loppuun mennessä. Laissa määritellään muun muassa rakenteelliset vaihtoehdot ja kriteerit niiden soveltamiselle eri alueilla.

Uudistuksen johtamista varten tarvitaan laaja-alainen, parlamentaarinen seurantaryhmä.

Kokoava rakenneuudistus luo selkeän perustan uudelle, jäsentävälle kuntalaille.

Vahva peruskunta antaa tukevan perustan kunnalliselle itsehallinnolle, jota säännellään uudella kuntalalla. Kuntalain tavoitteena on demokraattisesti toimiva kunta, jossa asukkaiden vaikuttaminen, valtuuston toimivalta sekä poliittisen ja ammatillisen johdon vastuu on selkeästi määritelty.

Uuden kuntalain tulee jäsentää ja tehdä läpinäkyväksi kunnallinen demokratia, päätöksenteko, johtaminen ja hallinto sekä toiminta ja talous.

Lisätietoja antavat:

Kari-Pekka Mäki-Lohiluoma
toimitusjohtaja
09 771 2007, 050 364 7883

Kaija Majoinen
kehitysjohtaja
09 771 2512, 0500 811 239

Kari Prättälä
johtava lakimies
09 771 2456, 0500 606 873

Aija Tuimala
projektipäällikkö,
Uusi Kunta 2017 -ohjelma
040 8696 494

Sini Sallinen
tutkija
09 771 2681, 050 464 5662

etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

www.kunnat.net/kuntaudistus

.....

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14, 00530 Helsinki
PL 200, 00101 Helsinki
Puh. 09 7711, faksi 09 771 2191
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi
www.kunnat.net